

A filozófia virágoskertje –
a *Tabula Cebetis* mint a görög filozófia népszerűsítője

A boldogsághoz többféleképpen juthat el az ember. Sokan sokféle utat javasoltak már, ki hosszabbat, ki rövidebbet, ki könnyebbet, ki nehezebbet. Voltak és vannak, akik a hitben találták meg boldogságuk forrását, míg mások a kemény munkában, megint mások a javak birtoklásában és az élvezetekben.

A mai előadásomban a *Tabula Cebetis*t mutatom be, amely szintén a boldogsághoz vezető utat mutatja be. De ezért még nem lesz különleges a mű, ahogy a javasolt út sem lesz az, ahogy a későbbiekben látni fogjuk. Miért érdemes mégis az olvasásra és a vizsgálódásra a *Tabula Cebetis*? Mert a legegyszerűbben, mindenki számára jól érthetően fogalmazva ad megszívlelendő tanácsokat, melyek mögött érezhetően több évszázad filozófiai hagyománya és tapasztalata bújjik meg. Hiába próbálta meg a kutatás különböző filozófiai iskolákhoz kötni a művet, egy-egy apró mozzanat mindig megzavarta az összképet. A *Tabula Cebetis* egy eklektikus filozófiai

írás, amely tartalmazza az antikvitás jelentős filozófiai irányzatainak lenyomatait. És ez tette lehetővé, hogy népszerű legyen, már az ókorban is. Az újkortól kezdve pedig fontos része volt az ógörög nyelv oktatásának. Sajnálatos módon mára kikopott az egyetemi oktatásból, ezért is tartom fontosnak, hogy beszéljünk róla, hogy minél többen ismerjék meg ezt a kis művecskét.

Nézzük, hogy mi is pontosan ez a *Tabula Cebetis*! Egy dialógus, amely egy valódi vagy fiktív festmény leírásán keresztül kíván hasznos erkölcsi tanítást nyújtani. Az egyik első nyomtatott kiadása így fogalmazza meg tartalmát: *opus morale et utile omnibus et praecipue adolescentibus*. Vagyis ez „egy erkölcsi munka, mindenkinek hasznos, legfőképpen pedig az ifjaknak”. A festmény, amelyről az elmélkedés folyik, az életet ábrázolja allegorikus formában. Az allegóriákat egy idős ember magyarázza el az ifjú vándoroknak. Nézzük, hogy a mű szerzője miként képzei a képet:

„A kép se városra, se táborra nem hasonlított, hanem valamiféle városfal volt, amelyen belül további kettő volt látható, az egyik nagyobb, a másik kisebb. Az első falnál volt egy kapu is. (...) Először is azt kell tudnotok, hogy ezt a helyet Életnek hívják.”

(*Tab. Ceb.* 1. 2; 4. 2)

Az egész egy dombon foglal helyet, melynek tetején a megszemélyesített Boldogság trónol, ami a vándorok végcélja. A kép mindenféle embereket ábrázol. Elsőként a kapu előtt állókat, ők azok, akik be kívánnak lépni az Életbe. Az első falon belül a bűnös emberek találhatók, akik mindenféle élvezeteknek hódolnak, majd elnyerik méltó büntetésüket. Itt található Τύχη, a forgandó szerencse istennője is, aki a mű egyik központi allegóriája. A második falon belül látjuk a különböző tudományok képviselőit és az ő követőiket. Utána már a csúcsra visz fel az utunk, ahol az Igaz Nevelés, a Boldogság és a többi Erény várják az oda érkezőket. A hozzájuk vezető utat a szerző így írja le:

- „–*Milyen hát az az út, amely az Igaz Neveléshez visz?*
– *Látod azt a helyet ott feljebb, ahol nem lakik senki és nagyon elhagyatottnak látszik?* – *kérdezte.*
– *Látom.*
– *És azt az aprócska ajtót, és az ajtóhoz vezető utat, amelyen nem sokan, sőt nagyon kevesen indulnak útnak, mintha úttalan vidék lenne, amelyik egyenetlennek és sziklásnak látszódik?*
– *Igen – mondtam.*
– *Látod-e azt a magas dombot, amelyre a felfelé vezető út igen keskeny és mindenfelől szakadékok és kőszirtek szabdalják?*
– *Látom.*
– *Hát az az út, amely az Igaz Neveléshez vezet.*”
(*Tab. Ceb. 15. 1–3*)

Az embernek csak az erényekre kell támaszkodni, hogy feljuthasson a Boldogsághoz és az Igaz Neveléshez. Itt egyfajta beavató szertartásban van részük az ide érkezőknek, és így felvérteződnek a Boldogság és a Nevelés ajándékaival. A legfontosabb ajándék maga a tudás, az ismeret, a dolgok helyes megítélése. Az ajándék átadására egy koszorúzás során kerül sor:

- „–*Ha valaki így idekerül, mit csinál?*
– *A Boldogság és az összes többi Erény megkoszorúzza őt erejével úgy, ahogy egy nagy verseny győztesét koszorúzzák.*
– *És milyen versenyt nyert?* – *kérdeztem.*
– *A legnagyobbat – mondta –, és a legnagyobb fenevadakat győzte le, akik őt korábban felfalták, büntették és szolgává tették. Legyőzte, elűzte mindezeket magától és a maga ura lett, úgy, hogy így most már ezek szolgálnak neki, ahogy ő szolgált nekik korábban.*
(...)

- Ó, micsoda csodás tett – mondtam – és milyen gyönyörű győzelem! Még azt az egyet mondd meg, milyen annak a koszorúnak az ereje, amivel azt monddod, hogy megkoszorúzza őt (a Boldogság)!
– Boldogságot adó, ó ifjú! Mert akit megkoszorúznak ezzel az erővel, szerencsés és boldog lesz, és nem másban lesz reménye a boldogságra, hanem saját magában.”

(Tab. Ceb. 22; 23. 3–4)

Ez tehát a mű legfontosabb mondanivalója. Boldogságunk alapja nem más, mint az önmagunkba vetett hit. Az erényekkel kiegészülve így könnyen viselhetjük az élet nehézségeit.

A kutatásban három fő probléma volt jelen a *Tabula Ceбетisszel* kapcsolatban: datálás, szerzőség, filozófiai hovatartozás. Ahogy azt már említettem, ez utóbbi szükségtelen, mert a *Tabula* egy eklektikus mű, aminek a bizonyítására később kitérek. A datálást illetően már kialakult a konszenzus, és nagy bizonyossággal mondhatjuk, hogy az I. században keletkezett. A szerzőséget tekintve a helyzet bonyolultabb. Mivel egyik létező Kebéshez sem lehet minden kétséget kizáróan kötni a művet, ezért ismeretlen szerző művének kell tekintenünk. Felmerülhet az a lehetőség is, hogy Kebés egy festő, és az ő általa készített képről mesél az ismeretlen szerző. A következő Lukianos-helyek alapján ezt a lehetőséget kizárnám, mert ott egyértelműen íróként szerepel Kebés:

„A híres Kebész módján szeretnék képet festeni neked erről az életformáról, hogy ha megszemeled, eldöntheted, megéri-e belekezdened.”

(Luc. *de merc. cond.* 42, ford. Bollók János)

„Először, ama bizonyos Kebészhez hasonlóan, egy kép leírásával mutatom be neked mindkét utat.”

(Luc. *rhet praec.* 6, ford. Horváth Judit)

A szerzőség szempontjából nagyon fontos a második caput:

„Amikor már hosszú ideje találgattuk egymás között a történet megfejtését, egy öregember odaállva mellénk így szólt:

- *Ne esetek kétségbe amiatt, hogy nem értitek a képet. Ugyanis az itt lakók nagy része sem tudja, hogy ez a történet mit is jelent: nem a polgárok ajándéka volt ugyanis, hanem régebben jött ide egy idegen, eszes és csodálatos bölcsességű férfiú, aki szavaiban és tetteiben Pythagoras és Parmenidés életét utánozta, és ezt a templomot és a festményt Kronosnak felajánlotta.”*

Ez alapján úgy vélem, hogy újabb lehetőségként felmerülhet, hogy a festmény és a templom felajánlóját tekintsük Kebésnek.

Nézzük, hogy miért eklektikus a *Tabula Cebetis* filozófiája! Ahogy az előbb olvasott rész is jól példázza, több filozófus, illetve filozófiai iskola név szerint szerepel a műben, ráadásul az említett filozófusok tanításainak hatását is ki lehet mutatni. Nézzük először Parmenidést! Az ő tankölteménye szintén allegóriákat használ, amelyek közül az egyik nagyon hasonlatos a *Tabula* egyik allegóriájához. Parmenidés ezt írja: „öt a szépbeszédű lányok lágy szavakkal megfontoltan rávették, hogy a csappantyús reteszt késlekedés nélkül taszítsa hátra a kapun” (I. 15–18., ford. Steiger Kornél). Itt a szépbeszédű lányok (κοῦραι) könnyen megfélemtethetők a *Tabula Cebetis*ben ábrázolt Véleményeknek (Δόξαι), akik nélkül az ember nem juthat el az Igaz Neveléshez. A vélemények mellett a meggyőzés (Πειθώ) is fontos, nem véletlenül ábrázolja együtt a *Tabula Cebetis* a Boldogsággal és az erényekkel. A meggyőzés és a vélemények fontosságáról Hésiodosznál olvashatunk: „Mégis az is jól jár, aki meghallgatja a bölcs szót. / Ám aki önmaga nem tud ítélni, de másra se hallgat, / hogyha okos

szót szól, az már haszontalan ember” (Hés. *Erga* 295–297., ford. Trencsényi-Waldapfel Imre). Talán az sem véletlen, hogy Hésiodos kilenc műzsája mellé a *Tabula Cebetis* kilenc erényt sorakoztat fel.

Pythagoras említése sem véletlenszerű, ugyanis többen egy beavatási szertartás részeként írták le a művet, amelynek ismerete csak a beavatottak számára nyújt igazi tudást. Ezt alátámasztja többek között az is, hogy az Igaz Tudással való találkozást egy megtisztító szertartásként írja le, aminek a vége a már említett koszorúzás. A *κάθαρσις, καθαρτικὴ δύναμις* és *σῶζω* szavak használata szintén a pythagoreus filozófiára jellemző.

Ide tartozhat még a *Μετάνοια*, a megbánás allegóriája, amelyről ROBERT JOLY, a pythagoreus értelmezés megalkotója úgy vélte, hogy ez az allegória értelmezésének kulcsfogalma. Véleményem szerint azonban a megbánás itt sokkal inkább bűnbánat, és ezzel a *Tabula* keresztény tanításokkal való átítatottságát is bizonyítani lehet. Ugyanígy a keskeny és széles út ábrázolásával is, bár ez már létezik a korábbi hagyományban is, elég csak a pythagoreusok Y-jára gondolni. A keresztény hatás jobbra nyelvi-stilisztikai eszközökkel fogható meg leginkább, hiszen a *Tabula* több kifejezése csak az Újszövetségben található meg. A *Tabula Cebetis* többek között azért is lehetett népszerű az újkorban, mert könnyen megfeleltethető volt a keresztény tanításoknak. Erasmus *Novum Testamentum* kiadását például a *Tabula Cebetis* ábrázolása díszíti.

Platón is szerepel említés szintjén a szövegben, ráadásul a *Tabula* szerzője hivatkozik is rá, és Platón szavaival kívánja a saját állítását igazolni. Platón hatása azonban több helyütt is felbukkan a szövegben. *Ἀπάτη*, a csalás allegóriája könnyen megfeleltethető az *Allam* X. könyvében olvasható Ér-mítosszal, ahol szintén elfelejt mindent a lélek, miután ivott a Léthé vizéből. A *Tabula Cebetis*ben pedig az *Ἀπάτη* által adott ital feledteti el az életbe lépőkkel a *Δαιμων* parancsait. A *Ψευδοπαιδεία* ábrázolásában pedig könnyedén a platóni barlanghasonlatra ismerünk.

A *Ψευδοπαιδεία* követői között megtaláljuk a peripatetikusokat és hedonistákat, akik nem véletlenül szerepelnek ebben a felsorolásban, hiszen tanításaikból nem sok található a *Tabula Cebetis*-ben. Aristotelés hatása érződik a *Tabula* nyelvezetén, több kifejezésének előzménye Aristotelésnél a leggyakoribb.

Bár a mű szerzője a kutatás jelen állása szerint ismeretlen, mégis a thébai Kebés neve alatt hagyományozódott, ami véleményem szerint a mű szókratikus gyökereire kíván utalni, ami leginkább a mű utolsó részének dialógusában érhető tetten.

Ez a rövid kis felsorolás is jól példázza, hogy mennyire sokrétű a *Tabula Cebetis* filozófiája. A megemlített filozófusok és eszmeáramlatok hatása azonban jóval mélyebb, és a későbbiekben további kutatásokat igényel.

A kutatás jelen állása szerint azonban a sztoikus gyökerek vannak a legjobban feltárva, amelyeket a továbbiakban mutatok be. A *Tabula Cebetis* legjelentősebb tanítása pontosan egyezik a sztoikusok egyik legfontosabb etikai elképzelésével, vagyis hogy a dolgok háromfélék lehetnek: jók, rosszak és semlegesek (sztoikus terminussal: ἀδιάφορα). A legfőbb boldogság pedig a mű szerzője szerint az, hogy minden dologról el tudjuk dönteni, hogy hová tartozik. Ezzel szemben a tudatlanság (ἀφροσύνη) a legfőbb rossz. Ez már a korai sztoikus filozófiában alapvető volt, amit töredékek is bizonyítanak: „... a tudatlanság, amelyről azt mondják a sztoikusok, hogy az egyetlen rossz.” Egy másik töredék is így ír: „[az örület] a jó, a rossz és a semleges dolgok nem ismerése.” A következő szintén a tudatlanságra vonatkozik: „[a tudatlanság] annak a nem tudása, hogy mit kell megtenni, mit nem kell megtenni, és mik a semlegesek.” Megállapíthatjuk tehát, hogy már a korai sztoában is nagy jelentősége volt annak, hogy a különböző kategóriába tartozó dolgokat meg tudjuk különböztetni, és minden dologról el tudjuk dönteni, hogy jó, rossz vagy semleges. Meglepőnek látszik, hogy a *Tabula Cebetis* szerzője a semleges dolgokat nem a megfelelő sztoikus terminussal

(ἀδιάφορα) jelöli, hanem egyszerűen csak azt írja róluk, hogy sem nem jók, sem nem rosszak (οὔτε ἀγαθὸν καὶ οὔτε κακόν). Ez nagy valószínűség szerint a könnyebb érthetőség kedvéért van így, hiszen ez a mű egy filozófiát népszerűsítő írás.

Láttuk tehát, hogy a sztoikus filozófia és vele együtt a *Tabula Cebetis* a jó és rossz dolgok mellett harmadikként semleges dolgokat is említ. A *Tabula Cebetis* szerint semleges dolgok a következők: élet, halál, egészség, betegség, gazdagság, szegénység stb. Más filozófiai iskolák például az egészséget vagy a gazdagságot a jó dolgok közé sorolják, míg ezek ellentéteit a rossz dolgok közé. Sókratés szerint ezen dolgok (pl. gazdagság), ha jól használjuk őket, jók, ha rosszul, rosszak. Ezzel szemben a sztoikusok a bölcsességet tartották az egyetlen jónak és a tudatlanságot az egyetlen rossznak. Hasonló ítéletet Platónnál is találunk, de azt, hogy a semleges dolgokat el kell vetni, csak a sztoikusok mondták ki. Mindezt a *Tabula Cebetis* szerzője az életről, egészségről, betegségről és a gazdagságról való eszmefuttatással bizonyítja (35–41. caput).

A gazdagságról való elmélkedéssel kapcsolatban Seneca néhány helyének felhasználásával bizonyítható a sztoikus filozófiával való rokonság. Seneca a 87. levélben a gazdagságról, jó és rossz dolgokról beszél. Itt említi meg, hogy „*Jó a rosszból nem lesz. A gazdagság azonban kapzsiságból lesz. A gazdagság tehát nem jó*” (Sen. *Ep. mor.* 87. 22, ford. Kopeckzy Rita). Ez a Seneca-hely teljes mértékben megegyezik a *Tabula Cebetis* 41. 1-gyel: „*Ha pedig a rossz cselekedetekből nem származik semmi jó, ahogy az valószínű, a vagyonuk pedig rossz cselekedetekből származik, épp ezért szükségszerű, hogy a vagyon ne legyen jó.*” Hasonlóképpen a következő hely: „*Sokszor lehet látni, hogy egyesek vagyona rossz és bűnös cselekedetekből származik, mint például áruházból, zsákmányolásból, gyilkosságból, gáncsoskodásból, rablásból és sok más gonosz cselekedetből*” (*Tab. Ceb.* 40. 3). Nagy hasonlóságokat mutat Seneca 87-es levele 15. caputjának kezdetével: „*Amiben a legmegvetendőbb, legaljasabb emberek is részesülhetnek,*

az nem jó. Márpedig a gazdagságban kerítők és vívómesterek is részesülnek. Tehát a gazdagság nem jó.” Mind a Senecával való hasonlóságok, mind pedig az előtte közölt megfontolások amellet szólnak, hogy a *Tabula* ezen a helyen a sztoikus tanokhoz áll a legközelebb.

A *Tabula Cebetis* sztoikus filozófiához való kötődését mindezen kívül a szerző szabad művészetekhez való viszonya is valószínűvé teszi. Foglaljuk össze röviden, mit gondoltak a sztoikusok az ἐγκύκλιος παιδεία-ról, amely a szabad művészetekre alapuló széleskörű műveltséget jelentette. A sztoa már a kezdetektől fogva elítélő álláspontra helyezkedett a szabad művészetekkel kapcsolatban. Ezt jól jellemzi Zénón következő töredéke, melyben kevésbé hasznosnak nevezi a szabad művészeteket: „Néhányan valóban egyebek mellett azzal vádolták Zénónt, hogy ő mondta elsőként a szabad művészetekről, hogy nem hasznosak az állam irányításában” (SVF I. 259). Ehhez hasonló állítást fogalmazott meg a chiosi Aristón is, aki a következő töredékben szellemesen azt írja a szabad művészetekről, hogy Pénelopé kérioihez hasonlóak, csakhogy őt elvétik, és a szolgálói körül legyeskednek. Ezzel ellentétben Chrysiszpos azt mondta, hogy: „hasznosak a szabad művészetek”, vagyis hasznosak a számunkra. Egy Plutarchosnál fennmaradt chrysiszposi vélekedés alapján a szabad művészeteket ἐκ παραδρομῆς kell tanulni, vagyis gyorsan át kell rajtuk futni, hogy utána már a filozófiával foglalkozhassunk (Plut. *De lib. educ.* 7). Amint a fenti idézetekből jól látható, a szabad művészetekhez való sztoikus hozzáállás alapvetően elítélő volt, illetve ha elismerték is hasznosságukat, úgy gondolták, gyorsan túl kell jutni rajtuk.

Nincs adat arra vonatkozólag, hogy miként vélekedett a középső sztoa erről a kérdésről, de ha megvizsgáljuk, hogy Poseidónios érdeklődése mennyi mindenre kiterjedt, azt mondhatjuk, hogy megváltozott a kezdeti elítélő álláspont.

A római sztoa ezzel a megváltozott állásponttal szemben viszsztatért az ἐγκύκλιος παιδεία kezdeti megítéléséhez. Itt legfőképpen

Senecát kell megemlíteni, aki a 88. levélben hosszasan értekezik a szabad művészetek káráról és hasznáról. Seneca konklúziója az, hogy a szabad tudományok csak akkor lehetnek számunkra hasznosak, ha a filozófiára készítenek fel, és nem válnak egész életen át tartó tanulás céljává.

A Senecáéval szinte teljesen megegyező vélekedést fedezhetünk fel a *Tabula Cebetis*ben. Meg kell még említenem a mű két fő allegóriáját, a *Ψευδοπαιδεία*-t és az igaz *Παιδεία*-t. Előbbi jelképezi az *ἐγκύκλιος παιδεία*-t, míg az utóbbi a bölcseletet, a filozófiát, a tudományok csúcsát. A szövegben először a 13. caputban találkozunk a *Ψευδοπαιδεία*-val és annak követőivel. A szerző itt felsorolja mindazon tudományokat, melyek a szabad művészetek közé tartoztak (költészet, szónoklattan, dialektika, zene, matematika, geometria és csillagászat), illetve ki is egészíti a sort néhány filozófiai iskola képviselőivel (peripatetikusok, hedonisták és kritikuskok). Nem mondja ki, hogy ezek a tudományok mire jók, és azt sem, hogy mire nem jók, csak annyit mond, hogy a *Ψευδοπαιδεία*, a Hamis Nevelés („ál-nevelés”) körébe tartoznak, és ezzel egy negatív alaphangot ad a szabad művészetek megítélésének. A hamis nevelésről való elmélkedést a 32–35. fejezetben folytatja a szerző. Itt már szorosabb értelemben arról van szó, miért nem kell ezekkel a művészetekkel foglalkozni, és mi lehet a hasznuk. A Hamis Neveléssel kapcsolatban a legtöbb adatot a 33. caputban találjuk:

- „– Jól beszélsz – mondtam. – De mit parancsol a Daimón, hogy magukhoz vegyenek a Hamis Neveléstől?
 – Mindazt, ami hasznosnak tűnik.
 – Azok micsodák?
 – Irodalom és a többi tudomány közül mindazok, amikről Plátón azt mondta, hogy mintegy fékező erejük van az ifjak számára, nehogy más dolgok ragadják el őket.

- *De szükséges-e mindezeket magához vennie annak, aki az Igaz Neveléshez kíván érkezni, vagy nem?*
- *Nincs rá szükség – mondta –, mindenesetre hasznosak, hogy hamarabb elérjük az Igaz Nevelést. Ahhoz, hogy jobbbá legyünk, nem tesznek hozzá semmit.*
- *Azt mondd tehát, hogy ezeknek semmi hasznuk nincs abból a szempontból, hogy valaki jobb ember legyen?*
- *Ezek nélkül jobbbá válhatunk, de mégsem haszon nélkül valók.*”

(*Tab. Ceb. 33. 2–6*)

Ezeket úgy lehet összefoglalni, hogy a szabad művészetek önmagukban hasznosak, de ahhoz, hogy jobb emberré váljunk, nem adnak hozzá semmit. Hasonló gondolatok figyelhetők meg Seneca 88. levelében is: „*Mert ennivaló nélkül sem jutni az erényhez, s az erényhez mégsem tartozik hozzá az ennivaló. A fa semmivel sem gyarapítja a hajót, ám bár a hajó csakis fából készülhet. Ismétlem, nincs okod rá, hogy ezt vagy azt valami alkati összetevőnek tekintsd csak azért, mert nélküle nem jöhet létre.*” (Sen. *Ep. mor.* 88. 31; ford. Kurcz Ágnes). Ezekből az idézetekből jól látható, hogy a szabad művészetek a semleges dolgok kategóriájába tartoznak. Ugyanis ahhoz, hogy jobb emberré váljunk, nem adnak semmit, de önmagukban véve mégsem haszontalan dolgok. A hasznuk mindössze abban áll, hogy mintegy útravalóul szolgálnak, amíg el nem érkezünk az igazi tudáshoz, vagyis a filozófiához. Senecánál szintén megtalálható a *Tabula Cebetis* azon platonikus gondolata, hogy ezek a szabad tudományok az ifjak számára mintegy visszatartó erőt jelentenek és előkészítik a lelket a magasabb rendű tudomány tanulmányozásához. A *Tabula* 34–35. fejezetei a megelőző passzusok tartalmát erősítik tovább, vagyis hogy a szabad művészetek tanulása által nem leszünk sem jobbak, sem erkölcsösebbek. Mivel a *Tabula Cebetis* legfőbb célja, hogy a legjobb

erkölcsi tanítást adja, a szabad művészetek kelleténél nagyobb mértékű tanulmányozását nem tartja helyesnek.

Bár már az eddig bemutatott helyek is meglehetősen hasonlóságot mutatnak Seneca 88. levelével, fontosnak tartom három további hely pontos bemutatását, mert ezek közeli tartalmi egyezést mutatnak a két szöveg között. Az utolsó pár viszont szinte szó szerinti egyezést mutat:

Ep. mor. 88. 31: „Mikor azt mondjátok – vetik ellenünk –, hogy a szabad tudományok nélkül nem lehet eljutni az erényhez, hogy állíthatjátok, hogy azok egy hajszállal sem gyarapítják az erényt?”

Tab. Ceb. 33. 4: „De szükséges-e mindezeket magához vennie annak, aki az Igaz Neveléshez kíván érkezni? Vagy nem szükséges?”

Ep. mor. 88. 32: „Ugyanakkor elmondhatjuk, hogy a szabad tudományok nélkül is el lehet érkezni a bölcsességhez.”

Tab. Ceb. 33. 5: „Ezek nélkül jobbbá válhatunk, de mégsem haszon nélkül valók.”

Ep. mor. 88. 20: „[Hát semmivel sem gyarapítanak a szabad tudományok?] Más tekintetben sok mindennel, az erényhez nem tesznek hozzá semmit.”

Tab. Ceb. 33. 4: „Ahhoz, hogy jobbbá legyünk, nem tesz hozzá semmit.”

Foglaljuk össze, hogy mik a legfontosabb állomások az ember életében a boldogsághoz vezető úton. Minden emberben születésétől kezdve megtalálható a jóra és a boldogságra való törekvés gondolata, amit a műben a *Δαίμων* szimbolizál. Erről azonban különböző bűnös élvezetek elterelik az ember figyelmét, amelyek aztán a bűnök mocsarába taszítanak, és a kilábalás csak egy úton lehetséges, mégpedig a bűnök megbánásával. A bűnök beismerése

egy megtisztulási folyamat kezdete is, minden további állomás egy újabb megtisztulási fázis is egyben. Amikor már nem a bűnös élvezetekre vágyunk, akkor kezdünk vágyat érezni a tanulás és a tudás iránt. Ez elsőként a *Ψευδοπαιδεία*-hoz vezet, vagyis a Hamis Neveléshez. Ezek az úgynevezett szabad művészetek, amelyek tanulmányozása bár hasznos, nem válhat az élet céljává. Emellett nem segít abban sem, hogy teljes mértékben megszabaduljunk a bűnös vágyaktól. További önuralomra és türelemre van szükségünk, hogy leküzdjük az előttünk álló nehéz utat, ami keskeny és nehezen járható. Az út végén a boldogok lakhelyén maga a Boldogság vár, aki büszke anyaként ül trónusán, körülötte kilenc lányával, az erényekkel: Ismeret, Bátorság, Igazságosság, Erkölcsi kiválóság, Mérséklet, Mértékletesség, Szabadság, Önuralom, Szelídség. Mielőtt azonban bejutna hozzájuk az ember, át kell esni a végső megtisztuláson, amit az Igaz Neveléstől (*Αληθινή Παιδεία*) nyerhet el. Ekkor szabadul meg az ember minden csalástól, tudatlanságtól és örülettől, ami egészen eddig benne volt, természetesen egyre csökkenő mértékben. Ezt követően járulhat a Boldogság elé, aki megkoszorúzza és saját, boldoggá tevő erejével ruházza fel: „*Mert akit megkoszorúznak ezzel az erővel, szerencsés és boldog lesz, és nem másban lesz reménye a boldogságra, hanem saját magában*” (*Tab. Ceb. 23. 4*).

A lényeg tehát az, hogy hosszas, kitartó tanulás után megértjük és elfogadjuk azt a tényt, hogy az ember boldogsága nem áll másból, mint önbizalomból és a saját magunkba vetett hitből. Ha ezt a boldogságot elértük, akkor immár erényesek is leszünk egyúttal.

Bibliográfia:

PRÄCHTER, K.: *Κέβητος πίναξ. Cebetis Tabula*. Lipcse 1893.

PRÄCHTER, K.: *Cebetis tabula quam aetate conscripta esse videatur*. Marburg 1885.

- LUIPOLD, R.-H. (szerk.): *Die Bildtafel des Kebes: Allegorie des Lebens*. Darmstadt 2005.
- JOLY, R.: *Le tableau de Cebes et la philosophie religieuse*. Bruxelles 1963.
- SEDDON, K.: *Epictetus' Handbook and the Tablet of Cebes. Guides to Stoic Living*. London 2006.
- SINKO, TH.: „De lineamentis platonis in *Cebetis Tabula*”, *Eos* 45 (1951) 1, 3–31.
- STÜCKELBERGER, A.: *Senecas 88. Brief. Über Wert und Unwert der freien Künste*. Heidelberg 1965.